

Výjezdní workshop z obchodního práva

Obchodní právo v roce II

10. – 12. dubna 2015

Ustanovení § 244 odst. 2 ZOK a jeho postavení v systému corporate governance, aneb jde o systémové pravidlo?

Klára Hurychová

3. ročník doktorského studia PF UK

Resumé

Cílem tohoto příspěvku je zamýšlení nad významem § 244 odst. 2 ZOK v rámci systému pravidel corporate governance, mezi jehož základní pilíř spadá požadavek rovného zacházení se všemi společníky (akcionáři). V příspěvku si pokládám otázku, zda je v souladu se smyslem a účelem zákona, aby obecné pravidlo akciového práva stanovilo nejpřísnější možnou sankci v podobě zdánlivosti pro porušení principu rovnosti mezi akcionáři, když úprava reglementující zvláštní situace, kdy hrozí nebo kdy dochází k takovému nerovnému zacházení (ať již mezi společníky či mezi akcionáři), stanoví sankci mírnější (zpravidla v podobě relativní neplatnosti). Takové uspořádání systému ochrany akcionářů považuji za nelogické a vnitřně rozporné. Domnívám se proto, že formulaci „nepřihlíží se“ v posuzovaném ustanovení nelze chápat jako sankci v podobě zdánlivosti, ale nanejvýš jako sankci neplatnosti (a to primárně v podobě neplatnosti relativní). Tento závěr je dle mého názoru v souladu se smyslem a účelem zákona, jímž je efektivní ochrana akciové společnosti a jejích akcionářů před jednáními vedoucími k nerovnému zacházení.

1. Úvod a cíl práce

Zásada rovnosti subjektů patří mezi vůdčí principy soukromého práva. V právu obchodních korporací se promítá do požadavku rovného zacházení se všemi společníky (akcionáři), který tvoří jeden ze základních pilířů korporačního práva a pravidel corporate governance. Ochrana společníků, jež je systémem corporate governance zajišťována, totiž nemíří jen na možný konflikt zájmů mezi společníky (vlastníky korporace) a managementem (tzv. klasický *agency problem*), ale rovněž na zájmový konflikt mezi společníky samotnými, zejména mezi majoritou a minoritou.¹

Občanský zákoník² (pro korporace obecně) i zákon o obchodních korporacích³ (pro společnosti akciové) zásadu rovného zacházení kodifikují výslovně, její konkrétní znění však formulují odlišně (k tomu viz dále). Zákon o obchodních korporacích konkretizuje generální požadavek rovného zacházení se všemi akcionáři stanovený v § 244 odst. 1 ZOK zákazem zvýhodnění/znevýhodnění akcionáře (obsaženým v druhém odstavci téhož ustanovení), dle něhož se *k právním jednáním⁴, jejichž účelem je nedůvodné zvýhodnění jakéhokoliv akcionáře na úkor společnosti nebo jiných akcionářů, nepřihlíží, ledaže tento zákon stanoví jinak nebo by to bylo na újmu třetím osobám, které na takováto právní jednání v dobré víře spoléhaly*. Díkce tohoto ustanovení vzbuzuje pochybnosti. Právo obchodních korporací se situacemi, při nichž dochází nebo může docházet ke zvýhodnění či znevýhodnění akcionáře na úkor ostatních akcionářů, výslovně počítá, a to hned na několika místech – zejména v rámci úpravy úplatného nabytí majetku společnosti od zakladatelů a akcionářů v průběhu dvou let po vzniku společnosti (§ 255 ZOK, který navazuje na dřívější, tolik diskutovanou úpravu § 196a ObchZ⁵), pravidel o střetu zájmů (§ 54 a násl. ZOK) či úpravy loajality člena korporace (§ 212 OZ).⁶

¹ K tomu viz např. KRAAKMAN, R. H. et al. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 36.

² Z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zkráceně jako „OZ“.

³ Z. č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), zkráceně jako „ZOK“.

⁴ Za právní jednání je přitom třeba považovat i usnesení valné hromady či pozvánku na ni.

⁵ Z. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění do 31.12.2013.

⁶ Dále např. také v rámci úpravy tzv. odkupové povinnosti ovládající osoby (§ 89 a násl. ZOK), v úpravě práv tzv. kvalifikovaných akcionářů (§ 365 a násl. ZOK), v úpravě možného omezení výkonu hlasovacího práva akcionáře (§ 353 odst. 2 ZOK) či v úpravě squeeze-outu (§ 375 a násl. ZOK).

Cílem tohoto krátkého příspěvku je předložit několik úvah ve vztahu k významu § 244 odst. 2 ZOK v systému ochrany společníků obchodních korporací, zejména ve vztahu k sankci, kterou stanoví. Příspěvek si neklade za cíl popsat daný problém vyčerpávajícím způsobem a poskytnout čtenáři jasnou odpověď ohledně výkladu výše uvedeného ustanovení. Představuje spíše prvotní zamyšlení nad problematikou, které může sloužit jako podklad či inspirační zdroj pro další výzkum.

2. Pravidlo rovného zacházení se všemi akcionáři

Právo obchodních korporací je součástí širšího pojmu obchodního práva, které je ovládáno principy a zásadami soukromého práva. Jak bylo řečeno v úvodu, jednou z fundamentálních zásad soukromého práva (ale též práva veřejného), která vyvěrá z korektivu veřejného pořádku, je zásada rovnosti. Tuto rovnost přitom nelze chápat jako rovnost absolutní, nýbrž jako rovnost za předpokladu stejných (výchozích) podmínek.⁷ Specifickou zásadou, která nalézá své místo v právu obchodních korporací a která je od obecné zásady rovnosti odvozena, je zásada rovného zacházení se všemi společníky (akcionáři).⁸

Byť by bylo možné dovodit zásadu rovného zacházení se všemi společníky (akcionáři) ze zásad obecných, zákon o obchodních korporacích upravuje tuto zásadu výslovně. Avšak činí tak pouze u společnosti akciové. Ustanovení § 244 odst. 1 ZOK ukládá akciové společnosti *zacházet se všemi akcionáři za stejných podmínek stejně*. Tato úprava zákazu diskriminace akcionáře věcně navazuje na obdobné pravidlo obchodního zákoníku (§ 155 odst. 7 ObchZ⁹) a doplňuje obecné zásady povinné loajality a zákazu zvýhodnění/znevýhodnění člena korporace upravené v § 212 OZ.

Důvodová zpráva k zákonu o obchodních korporacích¹⁰ k uvedenému pravidlu uvádí: „V obecném ustanovení je akcentována zásada rovnosti zacházení, kdy jakékoliv právní jednání omezující rovnost je neplatné. Tento princip, jistě stěžejní pro akciové právo, je formulován jako generální pravidlo a zákaz s tím, že v dalším textu již opakován není – např. při zakládání

⁷ Viz např. § 417 ZOK při emisi více druhů akcií.

⁸ Od této zásady jsou odvozovány další principy, např. zákaz tzv. lvích klauzulí při určování podílu na zisku společníků (akcionářů).

⁹ Znění § 155 odst. 7 ObchZ: *Nestanoví-li tento zákon jinak, musí být s akciemi téhož druhu spojena stejná práva. Akciová společnost musí zacházet za stejných podmínek se všemi akcionáři stejně. Jiné druhy akcií, než které upravuje zákon, nesmějí být vydávány.*

¹⁰ Důvodová zpráva k ZOK dostupná v systému ASPI.

společnosti nebo při zvyšování základního kapitálu.“ Naznačuje tak, že sankcí za porušení zásady rovného zacházení se všemi akcionáři, je neplatnost (aniž by specifikovala, zda se má jednat o neplatnost absolutní či relativní). Druhý odstavec § 244 ZOK v důvodové zprávě komentován není. Stojí přitom za povšimnutí, že znění § 244 odst. 2 ZOK dostalo v důsledku pozměňovacího návrhu určitých (korektivních) změn. Znění vládou předloženého návrhu bylo (dokonce) následující: *„K právním jednáním, jejichž účelem je zvýhodnění jakéhokoliv akcionáře na úkor společnosti nebo jiných akcionářů, se nepřihlíží, ledaže tento zákon stanoví jinak.“*¹¹

3. Důsledky nedůvodného zvýhodnění akcionáře

Jak již bylo řečeno, zásada rovného zacházení se všemi akcionáři je doplněna o úpravu § 244 odst. 2 ZOK. Je patrné, že úmyslem normotvůrce zde bylo (generální) zakotvení sankce pro ty případy porušení zásady rovného zacházení s akcionáři, pro něž zákon nestanoví režim speciální. Jak ale rozumět slovům zákona, že k takovýmto právním jednáním *se nepřihlíží*? Podle občanského zákoníku platí, že se nepřihlíží k zdánlivým právním jednáním.¹² Důvodová zpráva k tomu uvádí: *„...osnova rozlišuje právní jednání zdánlivá a neplatná. Se zdánlivými právními jednáními (nebo ujednáními) osnova počítá na různých místech a zpravidla je označuje tak, že se k nim nepřihlíží. V důsledku toho jsou takové projevy vůle mimo právo a nemají právní relevanci.“*¹³ Uplatní se však tento princip¹⁴ též v právu obchodních korporací, resp. v právu akciovém? Dovedíme skutečně pro všechna právní jednání sledující nedůvodnou odchylku od rovného postavení akcionářů zdánlivost se všemi důsledky, které z ní plynou?¹⁵ Takový závěr je diskutabilní. Podíváme-li se totiž blíže na speciální ustanovení vztahující se k porušení zásady rovnosti v právu obchodních korporací, takto závažnou sankci zde nenalezneme.

¹¹ Viz sněmovní tisk 363/0 – vládní návrh zákona o obchodních korporacích.

¹² Viz § 554 OZ.

¹³ Důvodová zpráva k OZ dostupná z [www: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

¹⁴ Přitom je třeba upozornit, že i v případě textace občanského zákoníku vznikají pochybnosti ohledně toho, zda formulace „nepřihlíží se“ skutečně vždy značí zdánlivost právního jednání. Určité pochybnosti, zda je zdánlivost právního jednání ve všech případech spojena s touto formulací, vzbuzuje i samotná důvodová zpráva, když poukazuje, že se tak děje zpravidla, taktéž uvádí-li že: *„Zákonný zákaz je formulován buď výslovně slovy „zakazuje se“, nebo výslovným stanovením důsledku odklonu od kogentního ustanovení poukazem na neplatnost ujednání nebo stanovením, že se k závadnému ujednání nepřihlíží.“*

¹⁵ Srov. např. § 579 odst. 2 OZ.

3.1. Úplatné nabytí majetku společnosti od zakladatelů/akcionářů v průběhu dvou let po vzniku společnosti

V duchu požadavku Druhé směrnice¹⁶ na regulaci tzv. vnitřního obchodování (*self-dealing*) upravuje § 255 ZOK podmínky úplatného převodu majetku zakladatele/akcionáře převyšujícího 10 % upsaného základního kapitálu společnosti na společnost v průběhu 2 let od vzniku společnosti. Odhlédneme-li od výkladových nejasností spojených s novým zněním tohoto ustanovení, můžeme shrnout, že klíčovými podmínkami takového převodu [dle § 255 odst. 1 písm. a) a b) ZOK] jsou (i) stanovení úplaty na základě posudku znalce a (ii) schválení nabytí, včetně úplaty, valnou hromadou. Zákon zároveň výslovně stanoví důsledky plynoucí z nesplnění jednotlivých podmínek tohoto převodu. Sankcí v případě absence znaleckého posudku je (vedle důsledků plynoucích z porušení péče řádného hospodáře pro členy představenstva, kteří převod schválili) povinnost zakladatele/akcionáře vrátit cenu převyšující cenu stanovenou posudkem znalce.¹⁷ Sankcí v případě neschválení převodu a úplaty za něj valnou hromadou je pouze relativní neplatnost takového převodu v souladu s § 48 ZOK. Nadto je třeba uvést, že se tato pravidla vztahují pouze na takové převody majetku, k nimž nedochází v rámci běžného obchodního styku, na evropském regulovaném trhu nebo z podnětu státního orgánu.¹⁸

Úprava obsažená v § 255 ZOK nahradila dosavadní úpravu vnitřního obchodování obsaženou v § 196a ObchZ. Aplikační rozsah nové právní úpravy je přitom oproti staré úpravě značně zúžen (a to na nezbytné minimum požadované unijní úpravou¹⁹). Pravidla *self-dealingu* nově dopadají pouze na zakladatele/akcionáře akciové společnosti, pouze na převody v průběhu 2

¹⁶ Druhá směrnice Rady 77/91/EHS ze dne 13. prosince 1976 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření; nyní v novém znění Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2012/30/EU ze dne 25. října 2012 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření. Základem pro úpravu § 255 ZOK je čl. 13 směrnice.

¹⁷ K tomu srovnej rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. února 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009, který se vztahoval k porušení podmínek převodu dle předchozí právní úpravy v § 196a ObchZ.

¹⁸ § 255 odst. 2 ZOK.

¹⁹ V této souvislosti je namítáno, že normotvůrce ve své snaze rozvolnit přísná pravidla § 196a ObchZ zúžil rozsah těchto pravidel natolik, že nedosahují ani minimálního rozsahu požadovaného Druhou směrnicí, resp. směrnicí 2012/30/EU. K tomu viz např. Šuk, P. *Konflikt zájmů v novém hávu (aneb § 196a obchodního zákoníku v zákoně o obchodních korporacích)*. Daňový expert, 2/2013.

(nikoli 3) let od vzniku společnosti a (zřejmě) pouze na převody majetku zakladatele/akcionáře na společnost (nikoli tedy na převody majetku společnosti na tohoto zakladatele/akcionáře). A co je klíčové, sankcí za nesplnění podmínek tohoto převodu není absolutní neplatnost, nýbrž neplatnost relativní (v případě absence souhlasu valné hromady) či „jen“ povinnost vrátit část úplaty (v případě absence stanovení úplaty na základě znaleckého posudku).

Za výše uvedené situace se jeví v rozporu se smyslem a účelem, který je zákonem sledován (a který také byl normotvůrcem deklarován²⁰), aby byla právní jednání spadající do rozsahu § 255 ZOK (tedy právní jednání nepochybně představující zvláštní případ zvýhodnění akcionáře), stižena (maximálně) relativní neplatností, kdežto jiná právní jednání sledující nedůvodné zvýhodnění akcionáře nenaplňující podmínky § 255 ZOK (například z důvodu časového) stižena daleko přísnější zdánlivostí.

3.2. Pravidla o střetu zájmů

Pravidla o střetu zájmů upravená v § 54 a násl. ZOK dopadají primárně na situace, při nichž hrozí střet zájmu obchodní korporace se zájmem člena jejího (voleného²¹) orgánu. Mohou nicméně dopadnout i na ty transakce, ve kterých figuruje společník. Zákon totiž vztahuje informační (notifikační) povinnost při hrozícím střetu zájmů a zejména pak při záměru uzavřít smlouvu či zajistit nebo utvrdit dluh mimo rámec běžného obchodního styku (§ 55 odst. 5, resp. § 56 odst. 1 ve spojení s § 57 ZOK) také na situaci, kdy smlouvu s obchodní korporací uzavírají osoby členu orgánu blízké či jím ovlivněné nebo ovládané. V souladu s § 22 odst. 2 OZ dopadnou v zájmu ochrany třetích osob pravidla dotýkající se osob členu orgánu blízkých také na právnickou osobu tam uvedenou (např. společnost, v níž člen orgánu působí jako statutární orgán).²² Toto ustanovení rozšiřující zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými také na

²⁰ Srov. důvodovou zprávu k § 255 ZOK.

²¹ Ustanovení § 70 ZOK vztahuje pravidla o střetu zájmů (§ 54 – 56 ZOK) též na nejvyšší orgán kapitálové obchodní společnosti. Ve shodě s převážnou částí odborné veřejnosti se domnívám, že smyslem a účelem tohoto ustanovení je potvrdit působnost valné hromady tam, kde s ní zákon přímo počítá (tj. potvrzuje působnost valné hromady v případě pozastavení výkonu funkce člena voleného orgánu, resp. zákazu uzavření smlouvy), nikoli rozšířit pravidla o střetu zájmů na společníky coby členy valné hromady.

²² Ustanovení § 22 odst. 2 OZ vychází z předrekodifikační judikatury, nicméně dosavadní extenzivní výklad pojmu osoby blízké ve vztahu k právnickým osobám značně koriguje.

právní osobu, se (zřejmě) aplikuje na situace dle § 55 odst. 1 ZOK, jakož i dle § 56 odst. 1 ZOK, nikoli však na hrozící střet zájmů dle § 54 odst. 1 ZOK.²³

Nad rámec výše uvedených případů zákon vztahuje pravidla o střetu zájmů také na vlivnou a ovládající osobu, resp. na případy, kdy je jednání člena orgánu obchodní korporace ovlivněno chováním vlivné nebo ovládající osoby (§ 76 odst. 1 ZOK).²⁴ Sporným se jeví, zda aplikaci pravidel o střetu zájmů dovedeme i v případě, kdy je jednání člena orgánu ovlivněno chováním osoby řídící, tedy jde-li o koncern. Domnívám se, že pravidla by měla logicky dopadnout i na ovlivnění osobou řídící (která bude při konkrétním ovlivnění v pozici osoby vlivné).

V případě, že člen (voleného) orgánu informační povinnost nesplní, jakož i tehdy, uzavře-li smlouvu, ač mu bylo takové právní jednání příslušným orgánem²⁵ zakázáno, může tato skutečnost vést (při splnění dalších podmínek) k relativní neplatnosti takto uzavřené smlouvy dle § 437 odst. 2 OZ.²⁶ Tu dovedeme zřejmě jen za předpokladu, dopadala-li informační povinnost na člena statutárního orgánu, který sám za společnost předmětnou smlouvu uzavíral. V případě nesplnění informační povinnosti členem dozorčí rady, ani v případě porušení zákazu uzavření smlouvy, zřejmě relativní neplatnost takto uzavřené smlouvy dle § 437 odst. 2 OZ nedovedeme a v úvahu bude připadat pouze odpovědnost člena dozorčí rady (případně též osoby, která danou smlouvu za společnost uzavřela) za újmu tím korporaci vzniklou.²⁷

Z výše uvedeného je zřejmé, že pro situace, kdy hrozí skrze osobu člena (voleného) orgánu obchodní korporace střet jejího zájmu a zájmu jejího společníka, zákon opět počítá se sankcí (maximálně) v podobě relativní neplatnosti. I zde se proto zdá být nesystémové, aby ostatní

²³ Lze totiž předpokládat, že smlouvou, k níž se vztahuje informační povinnost, bude zpravidla docházet k majetkovým dispozicím mezi obchodní korporací a členem voleného orgánu, resp. osobou jemu blízkou. Naopak, při pouhém hrozícím střetu zájmů zpravidla k takovým majetkovým dispozicím (s nimiž § 22 odst. 2 OZ počítá) nedochází. Opačně viz Lasák J. in Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích – Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, komentář k § 54 a 55 ZOK.

²⁴ V tomto případě však nemá oprávněný orgán obchodní korporace možnost zakázat uzavření smlouvy, u níž hrozí střet zájmů.

²⁵ § 56 odst. 2 ZOK.

²⁶ Objevily se však i takové názory, dle nichž je zákaz uzavření smlouvy dle § 56 odst. 2 ZOK (na rozdíl od situace, kdy vůbec není splněna informační povinnost) třeba chápat jako vnitřní omezení jednatelského oprávnění, které nemá účinky vůči třetím osobám (§ 47 ZOK).

²⁷ Za určitých podmínek by přitom bylo možné uvažovat o neplatnosti takto uzavřené smlouvy pro rozpor s dobrými mravy.

situace (např. ty, ke kterým dochází v rámci běžného obchodního styku), u nichž dojde ke střetu zájmů akciové společnosti a akcionáře, byly stiženy sankcí v podobě zdánlivosti.

3.3. Zneužití hlasovacího práva

Nelogičnost sankce za obecné (zákonem zvláště nepředvídané) porušení zásady rovnosti v podobě zdánlivosti lze konečně demonstrovat také na úpravě povinné loajality člena korporace zachycené v § 212 OZ, která tvoří základní princip ovládající členství osoby v korporaci. Dle § 212 odst. 1 věty druhé OZ (která doplňuje povinnost loajality člena korporace uvedenou ve větě první) nesmí *korporace bezdůvodně zvýhodňovat či znevýhodňovat svého člena a musí šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy*. Druhý odstavec § 212 OZ reglementuje podmínky soudní ochrany proti zneužití hlasovacího práva v korporaci, které představuje porušení povinné loajality člena korporace.²⁸ Osobě, která prokáže svůj právní zájem, zákon nyní umožňuje domáhat se v prekluzivní lhůtě u soudu rozhodnutí o tom, že se k hlasu člena korporace, který zneužil své hlasovací právo k újmě celku, pro daný případ nepřihlíží (tedy zde jde zřejmě o domáhání se vyslovení zdánlivosti).

Avšak, výše uvedené obecné pravidlo soudního přezkumu zneužití hlasovacího práva v korporaci je (zřejmě) třeba chápat jako *lex generalis* vůči pravidlům soudního přezkumu neplatnosti usnesení valné hromady v korporacích obchodních.²⁹ V rámci této úpravy přitom rovněž platí, že ji lze využít pouze v poměrně krátké prekluzivní lhůtě. Sankcí je však „pouhá“ relativní neplatnost. Nedovolá-li se oprávněná osoba ve lhůtě této neplatnosti, nelze platnost usnesení valné hromady napadat.³⁰

Sporným je také vztah samotného § 244 odst. 2 a § 428 ZOK. Domnívám se opět, že pokud bychom připustili výklad, dle něhož představuje úprava § 244 odst. 2 ZOK *lex specialis* vůči úpravě neplatnosti usnesení valné hromady akciové společnosti, pak zcela popřeme ochranu stability vnitřních poměrů v obchodních korporacích, na níž klade přezkum usnesení valné

²⁸ Věcně obdobné pravidlo bylo před účinností rekodifikace možné nalézt v § 56a ObchZ: (1) *Zneužití většiny stejně jako menšiny hlasů ve společnosti je zakázáno.*

(2) *Jakékoli jednání, jehož cílem je některého ze společníků zneužívajícím způsobem znevýhodnit, je zakázáno.*

²⁹ Srovnej Šuk, P. in Štenglová, I., Havel, B., Čileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2013, str. 679 - 681.

³⁰ Stojí přitom za povšimnutí, že režim domáhání se vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady se za účinnosti obchodního zákoníku vztahoval právě i na případy zneužití hlasovacího práva společníkem (akcionářem) či na případy, kdy docházelo ke znevýhodnění společníka (akcionáře) při svolání valné hromady. Viz např. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10.5.2006, sp. zn. 29 Odo 1168/2005 či usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22.4.2009, sp. zn. 29 Cdo 3469/2008.

hromady důraz, a nedůvodně odštěpíme z jeho aplikačního dosahu posuzování zneužití hlasovacího práva.³¹

Byť nelze zcela jasně vymezit vztah mezi § 212 OZ a pravidly neplatnosti usnesení valné hromady obchodní korporace, i zde je zřejmé, že zákon ani v jednom z posuzovaných případů nepočítá *ex lege* se zdánlivostí zneužití hlasovacího práva.

4. Jak tedy chápat § 244 odst. 2 ZOK?

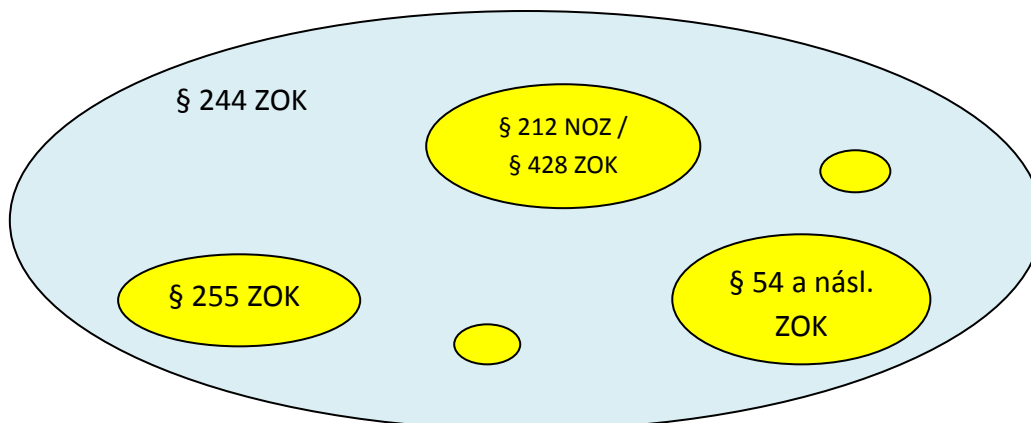
S ohledem na výše uvedené se domnívám, že je v duchu vyváženosti pravidel corporate governance nezbytné dovést v případě nelegitimního zvýhodnění či znevýhodnění akcionáře sankci mírnější. Ačkoli z doslovného jazykového výkladu může plynout, že naplnění hypotézy § 244 odst. 2 ZOK vede ke zdánlivosti takových právních jednání³², přikláním se k tomu, že smysl a účel zákona takový závěr nepřipouští. Stanoví-li zákon pro zvláštní případy porušení zásady rovného zacházení se všemi společníky (akcionáři) mírnější sankci (zpravidla ve formě relativní neplatnosti), je nelogické a absurdní, aby obecné pravidlo akciového práva stanovilo pro případy porušení zásady rovnosti mezi akcionáři sankci mnohem přísnější (viz zjednodušené schéma dále, které bude použito a rozvedeno v ústní prezentaci). Domnívám se proto, že právní jednání dle § 244 odst. 2 ZOK je třeba považovat za jednání relativně neplatné (v krajním případě za neplatné absolutně, vyžaduje-li takový závěr veřejný zájem).³³ Tento závěr, budeme-li jej chápat jako jdoucí *contra legis verbis*, je dle mého názoru v souladu se smyslem a účelem zákona, jímž je efektivní ochrana společnosti, případně znevýhodněného akcionáře, když jak společnost, tak znevýhodněný akcionář mají možnost dovolat se neplatnosti takového právního jednání (§ 586 odst. 1 OZ).³⁴

³¹ Opačně viz Štenglová I. in Štenglová, I., Havel., B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*, str. 429.

³² Přičemž i tento závěr je sporný, jelikož dosud není zcela jasné, co je jádrem pojmu „nepřihlíží se“ v korporacním právu obecně, tudíž nelze zcela zřetelně vymezit, jaký je význam tohoto pojmu dle jeho doslovného výkladu. K tomu viz Wintr, J. *Metody a zásady interpretace práva*. Auditorium, 2013, s. 47 a násl.

³³ Tento závěr opatrně připouští (jako výklad „šetrnější k podstatě korporacního práva“) i Lasák, J. in Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích – Komentář*, komentář k § 244 ZOK.

³⁴ Tzv. princip přednosti smyslu a účelu zákona před jasným a jednoznačným textem zákona, judikoval několikrát i Ústavní soud. Viz např. nejcitovanější stanovisko Ústavního soudu Pl. ÚS-st. 1/96: „V případě aplikace právního ustanovení nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým.“

5. Závěr

Dle mého názoru je třeba uzavřít, že je nesystémové a v rozporu se smyslem a účelem zákona, aby obecné pravidlo akciové práva stíhalo porušení principu rovného zacházení se všemi akcionáři tou nejprísnější možnou sankcí v podobě zdánlivosti takového právního jednání. Sankcionuje-li právo obchodních korporací zvýhodnění/znevýhodnění společníka (akcionáře) na několika místech v zásadě nanejvýš relativní neplatností právního jednání, jímž došlo k tomuto zvýhodnění/znevýhodnění, pak nelze připustit, aby obecné pravidlo (dopadající často na zneužití mírnější intenzity) postihovalo taková právní jednání přísněji. Domnívám se proto, že formulaci „nepřihlíží se“ v § 244 odst. 2 ZOK nelze přisuzovat stejný význam, jaký jí je (zpravidla) přisuzován v občanském zákoníku, tj. neznačí dle mého zdánlivost právního jednání.

6. Prameny

Odborná literatura:

Štenglová, I., Havel., B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2013.

Wintr, J. *Metody a zásady interpretace práva*. Auditorium, 2013.

Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích – Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

Šuk, P. *Konflikt zájmů v novém hávu (aneb § 196a obchodního zákoníku v zákoně o obchodních korporacích)*. Daňový expert, 2/2013.

Důvodová zpráva k OZ dostupná z [www: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

Důvodová zpráva k ZOK dostupá v systému ASPI.

KRAAKMAN, R. H. et al. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, 332 s.

Normativní právní akty:

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2012/30/EU ze dne 25. října 2012 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

Judikatura:

Stanovisko Ústavního soudu Pl. ÚS-st. 1/96.

Rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. února 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10.5.2006, sp. zn. 29 Odo 1168/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22.4.2009, sp. zn. 29 Cdo 3469/2008.